

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Social utveckling
- en strävan mot vadå?

Hanna Sävenstrand

”Engelska/Svenska/LAU370”

Handledare: Johannes Lunneblad

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: VT09-2611-046

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Social utveckling, en strävan mot vadå?

Författare: Hanna Sävenstrand

Termin och år: VT 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Johannes Lunneblad

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: VT09-2611-046

Nyckelord: Social utveckling, skriftlig dokumentation, individuell utvecklingsplan

Sammanfattning:

Denna undersökning syftar till att ge en djupare förståelse för hur lärare resonerar och tänker kring skriftligt bedömning av social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna. Vilka utgångspunkter och mål det är lärare bedömer utifrån och vilka färdigheter och egenskaper det är som är önskvärda och räknas hos eleverna när lärarna dokumenterar social utveckling. För att få svar på mina frågeställningar, utifrån vad lärare menar att de bedömer och dokumenterar social utveckling, har jag intervjuat fyra lärare som utför denna bedömning. Genom de styrdokument, tidigare forskning och litteratur som presenteras i undersökningen får läsaren en bild av hur situationen ser ut i dag. Resultatet av denna undersökning visar att lärarna har goda kunskaper om vad bedömning i social utveckling inte får innehålla men att de har svårare att peka på vilka konkreta mål social utveckling ska bedömas utifrån. De uttrycker också en osäkerhet i hur de ska uttrycka sig korrekt i de skriftliga omdömena. Denna undersöknings betydelse för läraryrket visar på att lärare efterfrågar konkreta mål att utgå ifrån när de bedömer social utveckling. Den osäkerhet som lärarna uttrycker kring formuleringen i den skriftliga dokumentationen kan få som konsekvens att lärare inte är entydiga i sin bedömning och att både elever och lärare kan fara illa på grund av att lärarna inte kan uttrycka sig korrekt.

Förord

Social kompetens är något jag alltid värdesatt och ansett vara en väldigt viktig kunskap, därför intresserar detta nya skriftliga omdöme mig extra. Denna undersökning har varit mycket lärorik för min framtida profession. Som ensam skribent har jag fått förlita mig på mig själv, det har emellanåt varit tufft. Jag har emellanåt saknat någon att bolla mina idéer med samtidigt som jag ser mig själv som en vinnare att ensam ha utfört denna undersökning. Allt som står i denna uppsats har jag undersökt själv vilket resulterar i att jag på ett naturligt sätt också kan ta med mig all denna nya kunskap som en otrolig resurs i mitt blivande yrke som lärare. Jag ser fram emot att snart få komma ut i arbetslivet och använda alla mina nyvunna kunskaper. Jag vill passa på att tacka min handledare Johannes Lunneblad för den vägledning han gett mig.

Hanna Sävenstrand
Göteborg 23 maj 2009

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Syfte	6
1.2 frågeställningar	6
2. Litteraturgenomgång.....	7
2.1 Individuella utvecklingsplaner – IUP	7
2.2 Allmänna råd och kommentarer om individuella utvecklingsplaner.....	8
2.3 Social utveckling	9
2.4 Grundskoleförordningen	11
2.5 Läroplanen - Lpo 94	11
2.6 Kursplanerna	12
2.7 Tidigare forskning om individuella utvecklingsplaner	13
2.8 Sammanfattning.....	14
3. Metod.....	17
3.1 Val av forskningsansats	17
3.2 Intervju	17
3.3 Urval	18
3.4 Presentation av respondenterna	18
3.5 Etik.....	19
3.6 Genomförande	19
3.7 Analys	20
3.8 Trovärdigheten.....	20
4. Resultat	22
4.1 Social utveckling	22
4.1.1 Att fungera tillsammans med andra	22
4.1.2 Skolans värdegrund.....	22
4.1.3 En plan för att utvecklas framåt.....	23
4.1.4 ”Luddigt” och otydliga mål	24
4.2 Sociala färdigheter	25
4.2.1 Sociala relationer	25
4.2.2 Att värdesätta egenskaper.....	25
4.2.3 Uttrycker sig med största försiktighet.....	26
5. Diskussion.....	27
5.1 Reflektion och trovärdighet.....	27
5.2 Sammanfattning av resultatet	28

5.3 Egna tankar.....	29
5.4 Betydelse för läraryrket.....	31
5.5 Förslag till fortsatt forskning.....	31
Referenser	32
Bilaga 1	34

1. Inledning

Enda från det att vi föds blir vi matade med kunskaper från alla håll. En del kan uppfattas som onödigt medan andra livsviktiga. Vilka kunskaper är det som är viktiga i livet och vilka kan vi lika väl klara oss bra utan? Är social kompetens en av de kunskaper som vi kan klara oss utan eller är det en nödvändig kunskap att ha för att klara sig bra i skolan och på arbetsmarknaden? För många är den frågan enkel att besvara. Flera anser till och med att den sociala utvecklingen är en av grundstenarna och förutsättning för en fortsatt kunskapsutveckling. Den 1 juli 08 infördes ett obligatorium på individuella utvecklingsplaner för varje elev, dessa planer ska vara ett stöd i elevens lärande. I planen skall det finnas ett omdöme om elevens kunskapsutveckling i förhållande till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, samt en sammanfattning vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och utvecklas så långt som möjligt. Social utveckling är inte obligatoriskt att ha med i den individuella utvecklingsplanen, eftersom det inte är ett ämne, utan det är upp till varje skola och rektor att besluta om utveckling i övrigt skall finnas med i det skriftliga omdömet. Det är under utveckling i övrigt som social utveckling kommer in. Det finns ingen kursplan eller mål att sträva mot varken i social utveckling eller utveckling i övrigt, detta gör bedömningen inom utvecklingen svårt för lärare. Elevens egenskaper får inte värderas eller beskrivas i den individuella utvecklingsplanen utan det är bara den sociala utvecklingen som skall bedömas utifrån läroplanen och kursplanerna. Eftersom de individuella utvecklingsplanerna är offentliga handlingar sätts problemet i fokus i från flera perspektiv, inte bara att eleverna kan få sina egenskaper bedömda vid vag kunskap om hur bedömning ska utformas utan också att vem som helst kan begära att få se denna dokumentation. Bedömningen kan ses som hårfin och sätter lärares kompetens på sin spets, vad är social utveckling en strävan efter och vet lärare vad de ska utgå ifrån när de sätter detta omdöme? Vad är relevant för elevens kunskapsutveckling att dokumentera och vad är rena åsikter ifrån läraren? Vilka färdigheter är det som räknas vid bedömning av social kompetens? Min avsikt är att få en större inblick i vad lärare i grundskolan anser om detta, vilka utgångspunkter används när de bedömer social utveckling och vad är det som räknas och dokumenteras i de individuella utvecklingsplanerna.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med denna undersökning är att studera hur den sociala utvecklingen hos elever bedöms skriftligt i de individuella utvecklingsplanerna. Jag vill ta reda på hur lärare talar om vilka mål de utgår ifrån och vad de anser är viktigt och vad de dokumenterar i de individuella utvecklingsplanerna.

1.2 frågeställningar

Det övergripande syftet har lett fram till följande frågeställningar:

- Vilka mål utgår lärarna ifrån när de bedömer social utveckling?
- Vilka sociala beteende är det som är önskvärda hos eleverna och dokumenteras i de individuella utvecklingsplanerna.

2. Litteraturgenomgång

I detta avsnitt väljer jag att redogöra för teoretisk anknytning och tidigare forskning för att ge klarhet i vad skolor, rektorer och lärare har för ansvar gällande de individuella utvecklingsplanerna. Jag börjar med att redogöra för vad en individuell utvecklingsplan är för något och dess funktion för att vidare fortsätta med vad social utveckling kännetecknas av enligt litteraturen. I detta avsnitt följer också en presentation av de aktuella dokument som styr de individuella utvecklingsplanerna och bedömningen av social utveckling. Avslutningsvis presenteras tidigare forskning som finns på området.

2.1 Individuella utvecklingsplaner – IUP

En individuell utvecklingsplan är en dokumentation på elevens kunskapsutveckling men även en planering för hur elevens bäst ska nå de nationella mål som finns i varje ämne. Denna planering ska i ett trepartssamtal mellan läraren, elev och målsman dokumenteras i det som vi kallar individuell utvecklingsplan eller förkortningen IUP. Syftet med de individuella utvecklingsplanerna är att de ska vara ett stöd för elevens lärande men också för att ge eleven ökade möjligheter att ta ansvar för och påverka sina studier. Ett skriftligt omdöme ska leda till att både eleven och vårdnadshavaren får tydlig information när det gäller elevens kunskapsutveckling i de olika ämnena (Att skriva skriftliga omdömen, Skolverket, 2008). Den individuella utvecklingsplanen ska stärka elevens och vårdnadshavarens delaktighet i elevens kunskapsutveckling och skolgång (Allmänna råd och kommentarer, Skolverket, 2008).

Från och med den 15 juli 2008 har lärare som uppdrag att ange omdömena av elevernas kunskapsutveckling skriftligt. Dessa skriftliga omdömen ska vara både vara summativa och formativa. Att omdömet ska vara summativt betyder att det ska vara tillbakablickande för var eleven befinner sig kunskapsmässigt i varje ämne i relation till de nationella målen. Att omdömet ska vara formativt betyder att det ska finnas en framåtblickande plan för att stödja elevens fortsatta lärande och lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter. Formativ bedömning går ut på att skaffa en bild av elevens styrkor och svagheter för att använda detta som underlag för att planera elevens fortsatta lärande. Den tidigare regeln att omdömena inte får vara betygliknande har tagits bort, de skriftliga omdömena kan uttryckas i olika former men måste beskrivas utförligt. Det räcker inte att kryssa i en ruta att eleven inte når målen utan det bör finnas en kompletterande beskrivning hur eleven ska nå målen. Hur omdömena ska utformas beslutas lokal, var rektor väljer sitt sätt som passa skolan och elevernas ålder. Dessa skriftliga omdömen kan inte likställas med betyg eftersom de varken är nationellt formaliserade och standardiserade. De skriftliga omdömena ska vara en process som framförs till eleven och vårdnadshavaren vid utvecklingssamtalet som bör ligga i mitten på terminen (Att skriva skriftliga omdömen, Skolverket, 2009). Främsta anledningen till att dessa nya förordningar har kommit till är för att forskarstudier visar att innehållen i utvecklingssamtalen ofta handlar om värdeomdömen i stället för elevens kunskapsutveckling (IUP- konferens, Skolverket, 2009).

Rektorn bestämmer utformningen av de skriftliga omdömena samt om de också ska gälla elevens utveckling i övrigt, framför allt elevens sociala utveckling. Om rektorn beslutar att skriftliga omdömen om elevens sociala utveckling ska ges måste det tydligt framgå utifrån

vilka mål elevens utveckling bedöms, liksom vilken lärare som ansvarar för den skriftliga informationen.

Den individuella utvecklingsplanen ska ge elev och vårdnadshavare tydlig information om elevens kunskapsutveckling och, om rektorn beslutar, elevens sociala utveckling samt innehålla en plan för elevens fortsatta lärande. Den ska också vara ett redskap för att identifiera olika elevers stödbehov (Skolverket, 2008 s.13).

Skolverket understryker i sitt kompendium *Att skriva skriftliga omdömen* att utveckling i övrigt inte bara gäller social utveckling utan att social utveckling bara är en del i ramen för läroplanen och utveckling i övrigt. Bara för att rektorn beslutar att utveckling i övrigt inte behöver finnas med skriftligt i den individuella utvecklingsplanen betyder inte detta att man som lärare kan utesluta social utveckling från utvecklingssamtalet.

Läraren ska fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (Utbildningsdepartementet på internet, 2009-04-22).

Det skriftliga omdömet beskriver elevens resultat och utveckling i förhållande till hur långt eleven har nått mot målen, enligt den lokala pedagogiska planeringen. Den lokala pedagogiska planeringen är de mål som lärarna lokalt har konkretiserat från de nationella målen och strävar mot i sin undervisning, vilket stoff det är som används för att nå de mål som satts upp. Lärarnas bedömning av elevernas kunskapsutveckling bedöms utifrån denna planering och den beskriver också vad det är som kommer att bedömas. Utgångspunkterna i en lokal pedagogisk planering är strävansmålen i varje ämne, det ska finnas en tydlig koppling mellan undervisning, mål och bedömning. En lokal pedagogisk planering är inte samma sak som en enskild lärares lektionsplanering utan den lokala pedagogiska planeringen skapas ofta i arbets- eller ämneslag. Det är viktigt att denna planering är konkret och tydlig så att eleven och vårdnadshavaren utan missförstånd vet vilken kunskap eleven ska uppnå.

De individuella utvecklingsplanerna styrs av grundskoleförordningen, den senaste läroplanen - Lpo 94 och kursplanerna i de olika ämnena (Vad styr IUP? skolverket, 2008). Skolverket har också upprättat vägledningar för lärare, *Allmänna råd och kommentarer för den individuella utvecklingsplanen* (2008) och *Att skriva skriftliga omdömen* (2009). Skolverket hänvisar vägledning av bedömningen i utveckling i övrigt till Lpo 94, avsnitten 2.1 *normer och värden*, 2.3 *elevernas ansvar och inflytande* samt 2.7 *bedömning och betyg* samt kursplanerna i de olika ämnena. Det är som lärare viktigt att tänka på att de individuella utvecklingsplanerna är offentliga handlingar, så att elevens personliga egenskaper varken bedöms eller beskrivs, de individuella utvecklingsplanerna får inte heller innehålla känsliga uppgifter om eleven (Allmänna råd och kommentarer, Skolverket, 2008).

2.2 Allmänna råd och kommentarer om individuella utvecklingsplaner

I kompendiet *Allmänna råd och kommentarer om individuella utvecklingsplaner* (2008), som skolverket gett ut som en hjälp för lärare, står det konkret vilka ansvar rektorer och lärare har kring de individuella utvecklingsplanerna. Förutom syfte med de individuella

utvecklingsplanerna beskriver den rektorns ansvar för att lärarna ska ha ett gemensamt förhållningssätt till de individuella utvecklingsplanerna. De står beskrivet i punktform vad elevens lärare har för ansvar kring de individuella utvecklingsplanerna och dess innehåll. Läraren har ansvaret för att skapa förutsättningar för att utvecklingssamtalet blir ett trepartsamtal emellan läraren, eleven och vårdnadshavaren. Samtalet ska präglas av respekt och förtroende mellan parterna och den information som kommer fram under detta samtal ska leda till en plan för hur elevens kunskapsutveckling kan främjas. Läraren ska enligt de *allmänna råden* från skolverket informera om hur de nationella målen har konkretiserats i undervisningen och vilka kunskaper och kunskapskvaliteter som bedöms. Och vilken kunskap eleven har i relation till dessa mål. Läraren måste tydligt informera om eleven inte når dessa kunskapsmål eller riskerar att inte nå dessa i slutet av tredje, femte och nionde skolåret. I den skriftliga framåtsyftande elevplanen ska det också framgå vilka kunskaper och förmågor som eleven ska utveckla och en beskrivning av skolans insatser för att stödja och stimulera elevens fortsatta utveckling. Läraren ska i denna planering uttrycka positiva förväntningar på eleven och utgå ifrån dennes förmågor, intressen och starka sidor (Utvecklingssamtal, hur går det för ditt barn i skolan, Skolverket, 2008).

2.3 Social utveckling

Genom litteraturen jag läst vill jag beskriva social utveckling som den utveckling som eftersträvar social kompetens. Denna utveckling till social kunskap är som annan kunskapsmässig utveckling en process som olika teoretiker har olika teorier om hur denna kognitiva utveckling går till.

De sociala utvecklingsprocesserna integrerar individens sociala och kognitiva färdigheter för att nå sociala mål, och justerar beteende i förhållande till de reaktioner omgivningen ger (Ogden, 2003 s. 253)

Jag har valt att utifrån ett par författares synsätt beskriva vad social kompetens är, vad som kännetecknar god social kompetens och hur dessa författare anser att barn utvecklar social kompetens. National Encyklopedins definition av social kompetens lyder:

Social kompetens, förmåga att umgås och kommunicera med människor i ens omgivning på ett sätt som befrämjar den sociala samvaron. Hög social kompetens anses värdefull i t.ex. skola och arbetsliv och kan, som allt mänskligt samspel, övas upp och utvecklas. Begreppet har fått ökad användning under senare år i och med att individens roll i det sociala sammanhanget får allt större betydelse i ett globalt och mångkulturellt samhälle (NE på internet, 2009).

Matts Dahlkvist (2002) beskriver i sin bok *God social kompetens i skola och arbetsliv* som en god förmåga att arbeta och samarbeta med olika människor i olika situationer och att snabbt och smidigt kunna skapa en positiv kontakt med andra människor i olika sammanhang. Dahlkvist (2002) sammanfattar kriterier på vad han anser är god social kompetens.

Dahlkvist (2002) menar att social kompetens kännetecknas av att vara duktig på att samarbeta, lösa meningsskiljaktigheter, konflikter och att kunna anpassa sig till nya situationer, krav och omständigheter. En social kompetent person förstår och möter andra människors behov och har förmågan att lyssna och kommunicera med andra. En socialt kompetent person har även en empatisk förmåga och etiska principer, tolererar olikheter och har överseende med andras svagheter (Dahlkvist, 2002).

Dahlkwist (2002) talar om dessa personliga egenskaper som något man förvärvar. Att vi alla har stora möjligheter att utveckla vår sociala kompetens, själva och tillsammans med andra. Vi blir aldrig helt färdiga utan det är en livslång utveckling (Dahlkwist, 2002). Dahlkwist (2002) menar att skolan likt en arbetsplats kräver social kompetens av eleverna. I skolan precis som på en arbetsplats pågår ständiga konflikter prestigekamper och intriger, eleverna är därför beroende av goda sociala relationer med varandra. Flera skolor har infört ett ämne som de väljer att kalla livskunskap där social kompetensutveckling är målet (Dahlkwist, 2002).

Enligt Ogden (2003) beskriver social kompetens hur barn förhåller sig till omgivningens förväntningar och hur de tillgodoser sina sociala behov. Social kompetens är en del av ett större kompetensbegrepp som kallas personlig eller psykologisk kompetens. Ogden vill förklara social kompetens som en social färdighet och kunskap om hur det ska användas i olika situationer. Återkommande sociala färdigheter menar han är empati, social sensitivitet, prosociala färdigheter, samarbetsfärdigheter, relationsfärdigheter, sociala kommunikationsfärdigheter, problemlösningsfärdigheter, självkontroll och självhävdelse. Ogden (2003) menar att social kompetens är en nyckelfaktor för ett inkluderande i skolan. Det finns enligt Ogden (2003) många olika definitioner på social kompetens och varför de varierar så är därför att alla författare har olika teoretisk utgångspunkt och syfte. I olika utsträckning lägger de vikt på färdigheter, kunskaper och motivation (Ogden, 2003). Ogden sammanfattar sin definition av socialkompetens som:

Social kompetens är relativt stabila kännetecken i form av kunskaper, färdigheter och förhållningssätt, som gör det möjligt att etablera och vidmakthålla sociala relationer. Den leder till en realistisk uppfattning om den egna kompetensen och är en förutsättning för att individen ska kunna hantera sociala sammanhang och uppnå socialt accepterat eller etablera nära och personliga vänskapsförhållanden (Ogden, 2003 s.223).

Denna definition anser Ogden (2003) betonar den sociala kompetensens funktion i kontakt emellan människor. Social kompetens binder samman barn med kontext. Ett socialt kompetent beteende kan därför variera beroende på ålder, social arena och tiden. Barns sociala beteende motsvara normer och förväntningar, det är därför elever ibland beter sig annorlunda hemma än i skolan. Socialt kompetent beteende menar Ogden (2003) handlar om att hantera rollen som både familjemedlem, elev och kamrat.

Ogden (2003) anser att barn i tidig ålder utvecklar en social kompetens i interaktion med hemmet. Att föräldrarna genom belöning och bestraffning uppmuntra det beteende som de anser önskvärt. Föräldrarna är förebilder för det beteende de försöker stimulera hos barnet. När barnen blir äldre har kamrater och skola en betydande roll. Ogden (2003) menar att det är svårt att kartlägga barns sociala utveckling och vad som är typiskt för en viss ålder och viss utvecklingsnivå, men att med stigande ålder utvecklas den sociala kompetensen. Social utveckling ter sig något annorlunda än kognitiv utveckling, familj och miljö visar sig i den sociala utvecklingen vara av större vikt menar Ogden (2003).

Interaktion och relation i familjen förefaller därför vara viktigare för den sociala än för den kognitiva utvecklingen, medan skolframgång förutsätter en kombination av social/emotionell trygghet och intellektuell stimulans (Ogden, 2003 s.231).

Enligt Pramling- Samuelsson och Sheridan (2007) utvecklar barn social kompetens genom leken. Barn lär sig i lek att skratta, bli arga utan att slåss, kompromissa, känna sympati och empati. De lär sig också var gränsen går och hur starka de är. För att leken ska fortsätta måste de lära sig att samarbeta och finna lösningar på problemen.

Barnen får genom leken dagligen praktisera sociala spelregler, maktpositioner och demokrati (Pramling, Samuelsson och Sheridan, 2007).

2.4 Grundskoleförordningen

De individuella utvecklingsplanerna styrs av grundskoleförordningen.

Grundskoleförordningen är en rättsregel bestämd av Sveriges regering. Denna, liksom lagar och andra föreskrifter är bindande och ska följas (Förordningar, Skolverket, 2009). I 7 kap. 2§ som handlar om betyg och utvecklingssamtal står det bestämt att lärare fortlöpande ska informera elev och vårdnadshavare om elevens skolgång minst en gång per termin. Detta ska ske vid ett utvecklingssamtal där det beslutas om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bästa ska stödjas. Denna utveckling ska sättas i relation till målen i läroplanen och kursplanerna. Läraren ska i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till varje ämne som eleven får undervisning i samt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt. Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdöme om elevens sociala utveckling (Utbildningsdepartementet, 1994).

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen (Utbildningsdepartementet på internet, 2009-04-22).

2.5 Läroplanen - Lpo 94

Utveckling i övrigt har varken en kursplan eller kursmål. De avsnitt i läroplanen som enligt skolverkets rekommendationer syftar till elevers utveckling i övrigt är avsnitten 2.1, 2.3 och 2.7 (Allmänna råd och kommentarer, skolverket, 2008). Dessa avsnitt har mål att sträva emot som handlar om elevers normer och värden, ansvar och inflytande samt bedömning och betyg. Dessa fungerar tillsammans med delar av kursplanerna som mål för elevers utveckling i övrigt. Avsnitten beskriver elevens eget ansvar för sin skolgång och de värderingar eleven har.

De mål som främst lyfts fram i avsnitt 2.1 *normer och värden* är att skolan ska sträva efter att eleven ska uttrycka och ta etiskt ställningstagande som är grundade på kunskap och personliga erfarenheter. Att respektera andra människors egenvärde, förstå andra människors situationer och ta avstånd från att människor förtrycks och kränks samt att visa respekt och omsorg för närmiljö (Lpo 94).

Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling (Lpo 94 s.8).

I avsnitt 2.3 *ansvar och inflytande* handlar målen om att skolan ska sträva emot att varje elev tar ansvar för arbetsmiljö och sina studier, att eleven successivt utövar ett större inflytande över sin egen skolgång och arbete. Eleven ska också ha kunskap om demokratins principer och kunna arbeta i demokratiska former (Lpo 94).

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla eleverna. Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (Lpo 94 s.13).

I avsnitt 2.7 *bedömning och betyg* ska skolan sträva efter att eleven ska ta större ansvar för sina studier och att eleven själv ska kunna bedöma sina prestationer och resultat. De ska kunna ställa andras bedömning i relation till sin egen prestation (Lpo 94).

Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan (Lpo 94, s 16).

2.6 Kursplanerna

Jag har tagit del av de kursplaner som finns för den obligatoriska grundskolan. De mål som jag främst delger lärarna är de mål som kommer ifrån kursplanerna i svenska, engelska, matematik, bild, idrott och hälsa, slöjd och de samhällsorienterade ämnena. I detta stycke vill jag lyfta fram de strävansmål i kursplanerna, som tillsammans med de tidigare nämnda avsnitten i Lpo 94, syftar till att sträva mot utveckling i övrigt och social utveckling. I varje kursplan finns det mål eller delar av mål som strävar mot den sociala utvecklingen. Dessa mål kan till exempel handla om att ta ansvar för sitt eget lärande, reflektera, planera, genomföra eller att samarbeta med andra. I kursplanen i engelska står det:

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven utvecklar sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera uppgifter, på egen hand och i samarbete med andra (Kursplanen i engelska på internet, 2009-04-24).

I kursplanen för bild (2000) framgår det att eleven ska utveckla och främja sin lust och vilja att lära sig. I hem och konsumentkunskap finns bland kursmålen att eleven ska utveckla tilltro till den egna förmågan och att självständigt och tillsammans med andra utföra uppgifter, att kunna organisera och arrangera. Bland idrottens kursmål (2000) finns att utveckla och ge uttryck för lust, fantasi, känslor, att kunna organisera och leda lekar samt att skapa en positiv självbild.

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt utvecklar en positiv självbild (Kursplanen i idrott och hälsa på internet, 2009-04-24).

I slöjd (2000) finns precis som i svenska (2000) mål som strävar mot att utveckla lust, kreativitet, självkänsla och tilltro till sig själv både individuellt och i samarbete med andra. Strävansmålen i slöjd lyfter även fram vikten av att skapa en god arbetsmiljö och att planera och konstruktivt lösa uppgifter på egen hand.

Strävansmålen för matematik uttrycket att ha tilltro till sitt eget tänkande, utveckla sin förmåga att förstå, föra och använda logiska resonemang och att förklara och argumentera för sitt tänkande (Kursplanen i matematik, 2000).

I de samhällsorienterade ämnena (2000) går kursplanen och dess strävansmål många gånger in i Lpo 94 och den värdegrund som skolan står för. Att eleven ska vilja och hävda demokratiska värden, bli förtrogen med sina rättigheter och skyldigheter som medborgare i ett demokratiskt

samhälle. Att eleven ska utveckla förståelse för grundläggande existentiella etiska synsätt, ta ansvar för livsmiljön och att se konsekvenserna av sina och andras ställningstagande och handlingar är några av många strävandemål i samhällskunskap.

Skolan skall i sin undervisning inom det samhällsorienterade kunskapsområdet sträva efter att eleven utvecklar respekt för andra människors ställningstaganden men uppmärksammar och tar avstånd från sådana som innebär förtryck och kränkningar (Kursplanen i de samhällsorienterade ämnena på internet, 2009-04-24).

2.7 Tidigare forskning om individuella utvecklingsplaner

Det finns flera som forskat kring individuella utvecklingsplaner, jag har valt att se närmare på två olika forskningsresultat som är relevant för denna undersökning. Ingela Andreassons *Elevplan som text* handlar om hur elevers svårigheter och identiteter skrivs fram och vilken betydelse de får i elevdokumentationen: hur olika skolor hanterar olikheter på olika sätt och hur de benämns med olika termer och kategoriseringar (Andreasson, 2007).

Ingela Elfströms avhandling *Varför individuella utvecklingsplaner* beskriver individuella utvecklingsplaner som utvärderingsverktyg i förskolan. Hennes studie är ett försök till att förstå varför detta verktyg för planering och utvärdering tas i bruk, hur det utformas, av vem det utformas och hur det påverkar vår syn på barn, kunskap och lärande (Elfström, 2005).

Ingela Andreasson (2007) har i sin forskning upptäckt stor variation på utformningen av elevplaner, alltifrån formulär och mallar till friare texter skrivna i dialogform eller som brev. De flesta skolor använder sig dock av någon slags blankett. Enligt Elfströms undersökning är utvecklingsplanerna för det mesta mycket kortfattade. De har några få frågeställningar eller områden som ska ses på, observera, fundera omkring för varje barn. De kallas ibland samtalsunderlag och ibland checklista. Checklistorna skrivs ofta i punktform men ibland är de mer utformade som ett flersidigt frågeformulär. Innehållet i dessa checklistor i förskolan riktar mest uppmärksamhet mot barnets utveckling, motorik, språk, social och känslomässig utveckling samt lek. De få frågeställningar som är utformade kan vara t ex. Vad har hänt sedan förgående samtal? Mål/nya mål? Hur ska förskolan stödja barnet för att nå målen? Vilka insatser behövs?

Andreassons (2007) studie visar att det finns en risk att användandet av mallar, blanketter och formulär inbjuder till listor över vad eleven behöver förbättra och vad som skulle kunna kallas problemområden. Det är också en stor risk att dessa listor glider in på egenskaper hos eleverna som varken är situationsanpassade eller relevanta för elevplanen. Listorna tydliggör de problem som finns och att se dessa listor förkroppsligar de brister och negationer planen tar upp. Exempel på egenskaper som är vanligt förekommande i elevplaner är duktig, trevlig, positiv, omtänksam, flitig, dåligt självförtroende, bristande motivation, störande beteende, koncentrationssvårigheter, ovillig, etc. Dessa egenskaper är sällan situationsanpassade och är då inte relevanta för elevplanen påpekar Andreasson.

De flesta pedagoger i Elfströms (2005) undersökning kan inte se några större risker med dokumentationen. De menar att risken ligger i hur den hanteras och tokas av den som läser den. Någon person i undersökningen menar att det självklar finns det en risk vid ett tillfälle då Pedagogen skriver något som inte stämmer överrens med verkligheten men annars anser dessa pedagoger att dokumentationerna är ett stöd för eleven snarare än en risk. En annan pedagog

nämnde risken med att handlingsplanen lätt kan bli negativ trots att det som ska tas upp borde vara positiv.

Ja, det gäller att man tänker efter och att man inte skriver negativt här, just för den här negativa självkänslan (Elfström, 2005 s.80).

De elevplaner som granskats i Andreassons undersökning visar att det är två slags mål som skrivs fram, dels kunskapsmålen i de olika ämnena och dels de sociala målen. När det kommer till de sociala målen är ansvar, motivation, social kompetens, självständighet och medvetenhet de sociala fostringsmål som pedagoger främst utgår ifrån. Undersökningen visar också att svagheter i dessa utvecklingsområden många gånger är grunden till de övriga problem som finns för att nå kunskapsmålen i ämnena. Ansvar, motivation, social kompetens, självständighet och medvetenhet är framskrivna som en förutsättning för det kunskapsmässiga lärandet. Andreasson menar att de sociala fostringsmålen borde ha företräde gentemot den kunskapsmässiga delen eftersom resultatet från hennes undersökning visar att dessa är verktyg för att nå kunskapsmålen.

Elfström (2005) upptäckte i sin undersökning två huvudgrupper. Den första gruppens frågeområden kretsar kring barnets motoriska, språkliga emotionella, perceptuella och logisk-matematiska utveckling och förmåga samt hur barnets vardag och rutinsituationer fungerade. Den andra gruppens fokus låg mer på barnets intressen, hur och när de gör, barnets lust, självförtroende, självinsikt, delaktighet och ansvar.

De elevplaner som Ingela Andreasson (2007) har studerat visar att de flesta elevplaner inleds med elevens starka sidor. Detta för att utgå ifrån elevens kompetens och styrkor för att bygga vidare och närma sig de mindre starka sidor som behövs förbättras och tränas. Utformningen av utvecklingsplanerna inom förskolan har blivit mer kunskapsinnehåll sedan förskolan blev en del av skolan och skolsystemet Lpfö-98 menar Elfström. Pedagoger som undervisar i skolan tidigare år har en trend att fokusera på dagordning, kamratrelationer och social utveckling medans pedagogerna bland de äldre eleverna fokuserar mer om prestationer i förhållande till färdighet och ämneskunskap men här har även den sociala utvecklingen plats. (Elfström, 2005)

2.8 Sammanfattning

I Elfströms (2005) och Andreassons (2007) undersökningar visas det att de sociala mål som lärarna i deras undersökning utgår ifrån när de dokumenterar social utveckling stämmer överrens med vad författarna Dahlkvist (2002) och Ogden (2003) anser att social kompetens är. Ogden (2003) och Dahlkvist (2002) menar att social kompetens främst handlar om att samarbeta med och ha en empatisk förmåga för andra människor. Det är dessa kompetenser som Elfström (2005) och Andreasson (2007) anser är det den social utveckling strävar emot och det är dessa kompetenser som lärarna i undersökningen utgår ifrån när de bedömer social utveckling. Elfström (2005) och Andreasson (2007) är tillsammans med Ogden (2003) och Dahlkvist (2002) eniga i att social kompetens är en avgörande kompetens för att personer ska fungera tillsammans i både skolan och arbetslivet. Författare är också eniga att denna förmåga inte är någonting man föds med utan att det är en livslång lärdom och process. Ogden (2003), Dahlkvist (2002) och Pramling - Samuelsson och Sheridan

(2007) menar att barn lär sig social kompetens tillsammans med andra vuxna och andra barn.

De lagar och förordningar som styr de individuella utvecklingsplanerna är grundskoleförordningen, Lpo 94 och kursplanerna i de olika ämnena. Vilka styrdokument det är som styr bedömningen av social utveckling framgår inte konkret i styrdokumentet utan lärare hänvisas att utgå ifrån vägledningen som ges för *utveckling i övrigt*, social utveckling ligger under bedömningen *utveckling i övrigt*. Vilka mål som är *mål att sträva mot* i utveckling i övrigt är inte helt lätt att utläsa då utveckling i övrigt varken har en kursplan eller kursmål. Enligt skolverket är det Lpo 94 avsnitt 2.1, 2.3 och 2.7 tillsammans med de kursplaner som finns för de övriga ämnen som styr denna bedömning (Allmänna råd och kommentarer, skolverket, 2009). Avsnitt 2.1, 2.3 och 2.7 innehåller framför allt strävasmål för de etiska ställningstaganden eleven gör, det inflytande och ansvar eleven tar för sin egen skolgång, de demokratiska värderingar eleven har samt att de förstår sina egna prestationer och betyg i förhållande till de nationella målen (Allmänna råd och kommentarer, 2008).

3. Metod

Jag kommer i detta avsnitt att redogöra för den metod jag har använt mig av i min empiriska undersökning. Hur och varför jag har valt de respondenter jag har gjort och på vilket sätt jag ser på trovärdigheten i denna undersökning. Jag har valt att göra en kvalitativ forskningsstudie i form av samtalsintervjuer för att förstå hur lärare tänker och resonerar när de bedömer social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna.

3.1 Val av forskningsansats

En kvalitativ undersökning kännetecknas av att forskaren vill få fram kvalitativ empiri, skaffa sig en djupare förståelse för ett fenomen. En kvalitativ undersökning söker inte kvantifierbara och statistiska resultat utan den som utför en kvalitativ undersökning vill upptäcka tankemönster och faktorer. Komplexa sammanhang blir möjliga att förstå och man kan utifrån sin analys belysa fenomenet från ett nytt perspektiv. När man gör en kvalitativ undersökning vill man ha uttömmande svar som ger ett stort och innehållsrikt material att arbeta med. Vid analys av dessa svar kan man sedan finna mönster och åsikter som är värdefulla (Trost, 2001).

3.2 Intervju

Utifrån föregående avsnitts kriterier har jag valt att göra en kvalitativ undersökning i form av en samtalsintervju. Varför jag har valt denna form är för att få god möjlighet till att följa upp oväntade svar jag kan tänkas få och för att få en bättre förståelse för hur respondenten resonerar (Lantz, 1993). Jag har som ambition att försöka förstå och se de deras handlingsmönster. Jag är inte intresserad av antal eller siffror utan hur fenomenet gestaltar sig (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2007). Mitt syfte är att sträva efter att förstå världen som intervjupersonen själv upplever den. Genom den öppna intervjun är det möjligt att fånga respondentens uppfattning om vad som är viktigt, det är denna person som definierar och avgränsar fenomenet, vilket ofta får en naturlig följd av att olika respondenter kan ge olika definitioner.

Om frågeställningen gäller hur ofta, hur många eller hur vanligt skall man göra en kvantitativ studie. Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller att hitta mönster så skall man göra en kvalitativ studie (Trost, 2001 s.22)

Att intervjuer visar sig olika på samma område i en kvalitativ studie ses som en fördel för den kvalitativa studien (Lantz, 1993).

Frågorna som jag har valt att ställa till intervjupersonerna (se bilaga 1) har jag noga valt efter att ha studerat Lpo 94, kursplanerna i de olika ämnena, grundskoleförordningen och de rekommendationer och vägledningar som skolverket gör inom bedömning utveckling i övrigt. Dessa frågor är utformade för att ge svar som ska leda mig till att förstå hur lärarna ser på social utveckling och vad de utgår ifrån när de skriftligt dokumenterar detta omdöme.

Inför undersökning läste jag mig till hur jag professionellt utför en samtalsintervju för att få ut mesta möjliga av intervjuerna (Lantz, 2003). Jag läste mig också till hur jag på bästa sätt

använder mig av referenser i texten så att det lätt går att hitta varifrån jag har tagit mina påståenden utan att texten ska bli svårsläst och uppdelad (Stukát, 2005).

3.3 Urval

Jag har i denna undersökning valt att göra ett strategiskt urval av respondenterna. Jag har valt ut respondenter som kan ge mig så mycket information som möjligt på området. Jag har valt lärare som skriftligt bedömer social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna. Det är respondenternas erfarenhet och förhållningssätt jag vill komma åt, därför har jag valt lärare som enligt rektorerna har god kunskap och erfarenhet av att bedöma social utveckling skriftligt. De fyra lärare jag har intervjuat är aktiva lärare som skriftligt bedömer social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna. Dessa lärare har jag skaffat genom kontakter. Jag har tidigare varit i kontakt med dessa lärare och detta bör tas i beaktning när det gäller trovärdigheten för undersökningen. Även om jag inte har en direkt relation till dessa lärare har vi en koppling till varandra och denna koppling kan påverka resultatet.

3.4 Presentation av respondenterna

Den första respondenten är en 57 årig kvinna som har jobbat som lärare i 34 år, jag väljer att kalla henne Maria. Hon har arbetat med att skriftligt dokumentera social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna sedan 1994. Hon jobbar idag i en 4-5-6a och i en niondeklass på en åldersintegrerad skola, hon har jobbat på denna skola i 14 år. Maria har en grundskollärautbildning för årskurs fyra till sex, hon har sedan kompletterat med en matematikutbildning upp till nionde klass och en Montessoriuutbildning. Maria undervisar i alla ämnen i årskurs fyra till sex och matematik i niondeklass. I Marias klass har många elever särskilda behov och därmed är bedömning av social utveckling en viktig del av de individuella utvecklingsplanerna.

Den andra respondenten är en 60 åring man som har jobbat som lärare i 32 år, honom kallar jag Göran. Han har jobbat på samma skola de senaste nio åren. Göran har lite kortare erfarenhet av att dokumentera social utveckling skriftligt, han började med det för 2 år sedan då han upptäckte att det fanns ett behov i klassen för det. Göran jobbar i dag i en sjätteklass, han har likt Maria en grundskolelärautbildning och undervisar i alla ämnen.

Den tredje respondenten är en 58 årig kvinna som har jobbat som lärare i mellan 25-30 år, jag kallar henne Anna. Anna jobbar i dag i en trea och hon har arbetat på sin nuvarande arbetsplats i åtta år. Anna menar att hon alltid skriftligt bedömt social utveckling, förr med kommentarer till föräldrarna och egna anteckningar men i dag är det helt andra krav på redovisa dokumentationen än då. Anna har en utbildning som lågstadielärare med inriktning på musik och matematik men hon har kompetens att undervisa i alla ämnen och gör idag det.

Den fjärde respondenten för denna undersökning väljer jag att kalla Jessica. Hon är 37 år och har arbetat som lärare i 13 år, på sin nuvarande arbetsplats har hon arbetat i 11 år. Hon undervisar just nu i en sjätteklass, hon har en utbildning i årskurserna 1-7 med inriktning svenska och samhällsorienterade ämnena men hon undervisar och är behörig att undervisa i alla ämnen. Jessica har bedömt social utveckling skriftligt sedan de gemensamt började med det på skolan, det var ungefär fem år sedan. Denna termin har de på Jessicas skola börjat med

att dokumentera de individuella utvecklingsplanerna digitalt. Både elever och lärare går in och skrivit om varje ämne. Föräldrar, elever och lärare har hela året kommunicerat och haft tillgång till dessa skriftliga omdömen på ett konto på nätet.

3.5 Etik

Personerna som har blivit intervjuade har innan intervjuens start blivit informerade om sina rättigheter och vad intervjun kommer att handla om. De har fått den information de behövde för att förstå vad som är intervjuens syfte och hur materialet skulle användas. Intervjupersonerna har haft rätt till sin egen integritet, under intervjun och efter. Tystnadsplikt gäller och personerna som intervjuats har haft rätten till att avbryta intervjun när som helst innan och under intervjun. Personerna har haft rätten till att helt avstå ifrån att svara på frågor (Trost, 2004). Personerna som har blivit intervjuade har blivit avidentifierade så att det inte går att spåra vilken kommun eller skola de kommer ifrån. Det är viktigt att poängtera att det inte är personerna i sig som jag har som avsikt att analysera utan att diskutera och analysera kring deras svar. Svaren intervjupersonerna gav har används för att hitta ett mönster och försöka förstå hur de resonerar och tänker kring social utveckling och den skriftliga dokumenteringen. Det är inte viktigt vilka dessa lärare är utan vad de tänker och gör.

3.6 Genomförande

Jag började med att via mejl kontakta rektorer på skolor som jag tidigare har varit i kontakt med för att först och främst få reda på om de skriftligt bedömer social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna. I mejlen förklarade jag mitt ärende, vad min undersökning skulle komma att handla om och frågade om de kunde rekommendera några lärare som är väl insatta att dokumentera social utveckling. Efter att jag fått svar från rektorerna och blivit rekommenderad lärare som rektorerna anser vara duktiga på området kontaktade jag dessa via mejl. Varför jag valt att kontakta mina respondenter via mejl är för att inte störa dem varken i undervisning eller på deras privata tid. Jag har också erfarenhet av att man snabbast får svar på mejl, trots att det kan verka aningen opersonligt anser jag att de flesta upptagna människor föredrar att bli kontaktade via mejl. Jag förklarade kort i mejlet vad intervjun och vad min undersökning handlar om, jag fick relativt snabba svar från alla jag kontaktat och de var intresserade och tillmötesgående. Jag bokade en tid för en intervju med vardera och fick komma till deras arbetsplats för en intervju. Mitt syfte med dessa intervjuer är inte att använda dem för att generalisera utan att mer djupgående kartlägga tankesätt och struktur hos dessa lärare när de bedömer social utveckling. Jag träffade respondenterna på deras arbetsplats, vi satt och samtalande i respektive respondents klassrum efter elevernas skoldag varit slut. Varje intervju tog cirka en halvtimme. Vid intervjutillfället har jag börjat med att informera om etiken kring intervjun och hur informationen de ger mig kommer att användas i undersökningen. Sedan fortsatte jag med att ställa enkla uppvärmningsfrågor kring respondentens bakgrund för att sedan gå över till de mer relevanta frågorna som knyter an till mitt syfte för undersökningen. Mina frågor var ganska få och korta men det fanns mycket för respondenterna att prata om och resonera kring. Jag dokumenterade intervjuerna med dels anteckningar på plats men också genom ljudupptagning.

3.7 Analys

De svar som jag genom mina frågeställningar har fått av respondenterna har jag analyserat för att förstå vad lärarna menar att de utgår ifrån när de bedömer social utveckling och vilka färdigheter det är som räknas i denna bedömning. Jag har vid upprepade tillfällen lyssnat på de ljudupptagningar som gjordes vid intervjutillfällena. Jag har utifrån syftets frågeställningar analyserat respondenternas svar för att i resultatanalysen kunna ge läsaren en bild över hur läget råder hos de intervjuade personerna. Svaren jag har fått är inte generaliserbara utan ger bara en bild av hur dessa lärare resonerar och tänker kring dokumentation av social utveckling.

3.8 Trovärdigheten

Jag måste självklart värdera den information jag samlar in. Det finns många yttre förutsättningar som kan påverka ett resultat i en intervju. Därför måste jag ställa mig kritisk till de svar jag fått fram genom att granska dessa noggrant.

Vad jag först och främst bör ställa mig kritiska till är valet av intervjupersoner som jag har skaffat genom personliga kontakter. Intervjuaren och respondenten har varit i kontakt med varandra i tidigare sammanhang och resultatet kan bli präglad av att en relation mellan dessa finns. Svaren kan omedvetet ha påverkats eftersom det kan vara svårt att ”upprätthålla vetenskaplig distans till personer man känner” (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2007 s.297). Trovärdigheten i resultatet måste även ses kritiskt på från andra synvinklar. Finns det en risk att informanten har anledning till att försköna bilden av sitt eget arbete? En respondent ljuger sällan till sin egen nackdel så chansen är överhängande att svaren är positivt betonade och låter bättre än hur verkligheten ser ut. Ur respondentens perspektiv kanske saker och ting också ses annorlunda än hur verkligheten ser ut.

Självklart har jag som intervjuare försökt att ställa icke värderande frågor men det finns alltid en chans för misslyckande. Därför måste detta också tas hänsyn till, frågorna kan omedvetet fråga efter ett speciellt svar vilket gör svaret tvivelaktiga. Slutligen finns det även en chans till att de som jag har intervjuat faktiskt minns fel, att berättare och berättelse ligger för långt ifrån varandra så att trovärdigheten blir lidande (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2007). Tillsammans utgör dessa faktorer en risk för att resultatet är mindre trovärdigt.

Validiteten ifrågasätter om vi empiriskt undersöker det som vi på den teoretiska nivån säger att vi undersöker. Resultatvaliditeten, om vi mäter det som vi påstår att vi mäter går att utvärdera först när det empiriska arbetet är genomfört (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2007). I denna undersökning hade resultatvaliditeten varit större om jag hade haft möjlighet att se elevplaner från de lärare som jag har intervjuat. Intervjupersonerna har berättat för mig hur de tänker när de bedömer social utveckling och vad de skriver i de individuella elevplanerna. Att ha i åtanke är att intervjupersonerna har berättat om hur de gör, men det finns inget bevis på att de är så det går till i verkligheten. Validiteten här är därför i denna undersökning är därför inte så stark som den skulle kunna vara om jag som komplement till intervjuerna hade kunnat analysera elevplaner skrivna av dessa lärare.

Bristande reliabilitet talas det mest om vid kvantitativa undersökningar och orsakas främst av slump och slarvfel i datainsamlingen och den efterföljande databearbetningen. Vid en

kvalitativ undersökning kan det T ex handla om hörfel och missförstånd i samband med intervjun (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2007). Reliabiliteten i denna undersökning anser jag vara hög då de lärare som har blivit intervjuade har fått fram sin information utan missförstånd eller andra komplikationer. Det har tydligt framgått vad de menat och detta har med sin rättvisa använts i undersökningen.

Möjligheterna att generalisera resultatet till en större population eller att kunna uttala mig om andra liknande fall som inte ingår i denna undersökning är liten. I denna undersökning har jag koncentrerat mig på att förstå hur lärarna jag har intervjuat tänker när de bedömer social utveckling, inte hur de flesta gör. Därför går mina resultat inte att generalisera utan bara använda som underslag för att förstå mönstret och fenomenet, hur det kan gå till när lärare bedömer social utveckling.

4. Resultat

I detta avsnitt presenteras resultatet av den empiriska undersökning av de kvalitativa intervjuer som gjorts. Intervjuerna är som i tidigare avsnitt redan nämnts utförda på respondenternas arbetsplatser. Frågorna som ställts till lärarna är utformade efter att noggrant studerat litteratur, förordningar och de vägledningar som finns för bedömningen av utveckling i övrigt. Respondenternas svar är kategoriserade utifrån relevans och de frågeställningar som finns för undersökningens syfte. Jag har valt att dela in resultatanalysen i två olika underrubriker. Det första avsnittet handlar om hur respondenterna ser på social utveckling och det andra handlar om hur respondenterna ser på sociala färdigheter. Svaren jag har analyserat har jag fått genom de frågor (Bilaga 1) som ställdes vid intervjutillfällena.

4.1 Social utveckling

I detta avsnitt presenteras respondenterna bild av social utveckling. Vad är social utveckling en strävan mot, vilka mål utgår lärarna ifrån när de bedömer social utveckling och varför är denna utveckling viktig att skriftligt dokumentera.

4.1.1 Att fungera tillsammans med andra

I samband med samtalen framträdde en gemensam bild att social utveckling är en strävan mot att bli ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. För att fungera i samhället krävs det att man kan fungera tillsammans med andra människor.

Social utveckling är strävan mot just att fungera tillsammans med andra i samhället och leva efter den värdegrund samhället och skolan har (Maria 2009-05-09).

Social utveckling handlar om att kunna fungera i samhället och dit man är på väg, antingen till nästa skola eller till det jobb som man ska skaffa sig (Jessica 2009-05-14).

Det framkommer att social utveckling är en strävan emot att anpassa sig i en grupp. De största målen handlar om demokrati och fungera tillsammans med andra men också en strävan mot att kunna uppföra sig mot vuxna och kamrater, att respektera alla och fungera tillsammans med andra människor.

Hela vårt samhälle bygger på att vi fungerar ihop med andra (Anna 2009-05-14).

Det framkommer att respondenterna även anser att det är för mycket "egotänk" ute i samhället bland vuxna som barn. När eleverna arbetar individuellt kan de tänka på bara sig själva men när de är i en grupp, umgås och jobbar ihop med andra måste de lära sig att de inte bara ska tänka på sig själva utan att ta hänsyn till andra.

4.1.2 Skolans värdegrund

Respondenterna menar att de bedömer och dokumenterar social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna utifrån den värdegrund som finns i skolan och i samhället, de grundläggande värden vårt samhälle vilar på. Två av respondenterna refererar till de avsnitt i läroplanen som handlar om normer och värden.

Elevens måste kunna visa respekt och omsorg för varandra och miljön de vistas i (Maria 2009-05-11).

Vilka mål de mer konkret utgår ifrån är att ta ansvar för sig själv, sina saker och sin egen inläring samt att ta ansvar för och hänsyn till andra människor, kompisar som lärare, i den fysiska miljö och omgivning eleven lever i.

En elev idag kan gärna sitta och bryta av en penna, det är inte ok! – Men vadå, det är bara att hämta en ny! Det handlar om att ta ansvar och om fostran (Anna 2009-05-14).

Någon av de intervjuade menar att personen lägger tyngd på är hur eleven kan ta hänsyn och respektera kamrater som är i behov av extra stöd, att eleven kan se att rättvisa inte alltid betyder att det är lika för alla. Andra aspekter som tas i beaktning är hur de samarbetar med sina klasskamrater och hur de utvecklar kamratrelationer.

Att de visar respekt för varandras personligheter, åsikter och olikheter är några av de viktiga mål vi har inom den sociala utvecklingen (Göran 2009-05-13).

Vad respondenterna som återkommande dilemma tar upp är komplexiteten i att uttrycka målen konkret i den skriftliga bedömningen, de menar att det är svårt då det inte finns några direkta kursmål att utgå ifrån.

4.1.3 En plan för att utvecklas framåt

På frågan om varför det är viktigt att bedöma den sociala utvecklingen skriftligt råder det oenighet bland respondenterna. Någon menar olikt de andra att det inte är så viktigt att skriftligt bedöma social utveckling. Personen menar att det bara blir viktigt om det inte fungerar social för eleven.

Respondenterna över lag är mycket försiktiga med vad de skriftligt bedömer med rädsla för att det ska komma tillbaka till dem eller eleven senare om de skriver något som kan uppfattas fel eller inte är till fördel för eleven. Det är lätt att misstolka de skriftliga omdömena, speciellt i social utveckling eftersom det är ett så känsligt ämne. De betonar vikten av att diskutera och resonera kring den sociala utvecklingen hos eleven och hur denna ska främjas, men att detta kan utvecklas muntligt vid utvecklingssamtalen.

Det inte går att utesluta den sociala utvecklingen ifrån utvecklingssamtalen men att det inte alltid är så viktigt att skriftligt dokumentera denna (Göran 2009-05-12).

De menar samtidigt som att bedömningen måste ske med största försiktighet är det viktigt att bedöma social utveckling skriftlig för att eleven ska utvecklas framåt och fungera som en bra samhällsmedborgare. Det är det hela vårt samhälle bygger på, att vi fungerar tillsammans och klarar inte eleven detta måste det finnas en plan för hur eleven kan nå dit.

Social utveckling är viktigt för att barnen ska kunna nå de sociala färdigheter som de kommer att behöva i framtiden i sitt vuxna liv, fungera som ansvarstagande medborgare (Maria 2009-05-08).

Det är också viktigt för hur eleven kommer att klara kursmålen i övriga ämnen. De sociala målen finns bland kursmålen och måste uppnås för att eleven ska klara kursen. De framgår att det är viktigt för lärarna själva att de dokumentera den sociala utvecklingen skriftligt för att de

ska veta att de gjort allt de kunnat ifall någon i framtiden går tillbaka för att se vad som gjorts för en elev vid eventuella problem.

Det kan vara lite lurigt om man inte dokumenterar. I fall att det blir problem längre fram med eleven och de går tillbaka för att se på vilka åtgärden som tidigare gjorts och inte hittar något (Jessica 2009-05-14).

4.1.4 ”Luddigt” och otydliga mål

Det framgår att det finns problem med att skriftligt bedöma social utveckling. Ett av dem är konsten att formulera sig, ett annat är att inte bedöma elevens egenskaper då det anses oklart vilka mål eleven skall sträva mot i social utveckling. De menar att det är svårt att utan att ta hänsyn till elevens egenskaper bedöma elevens sociala utveckling. Nästan all utveckling utgår ifrån elevers personliga egenskaper. De anser att det är ”luddigt” vad som bör skrivas och inte skrivas i en elevplan. Vid felformulering kan detta uppröra föräldrar, elever och andra pedagoger men det kan även komma tillbaka till den som skrivit omdömet. Eftersom elevplanerna är offentliga handlingar är respondenterna eniga om att dessa i framtiden inte ska vara något negativt för barnet.

När jag ska skriva omdömen om elevens sociala utveckling måste jag noga väga mina ord så att denna information inte leder till något negativt om handlingen som är en offentlig skulle komma i orätta händer (Maria 2009-05-08).

Åter igen framträder en oro för att målen inte är tillräckligt tydliga, att det inte finns konkreta mål att utgå ifrån. Detta leder till att alla lärare inte vet hur de ska uttrycka sig och vad de ska bedöma och att det då kan bli väldigt fel. En lärare uttryckte sig i den digitala individuella utvecklingsplanen ”att en elev gjorde tjuvnyp på idrotten och då blir man inte populär” (Jessica 2009-05-14). Föräldrarna reagerade mycket starkt på detta personligt värderande omdöme och ansåg det kränkande. En annan lärare hade samma åsikt om eleven men uttryckte sig helt annorlunda och föräldrarna reagerade inte alls på det omdömet.

Elever måste få ha en personlighet, det är inte den vi ska bedöma (Jessica 2009-05-14).

Lärare som har blivit intervjuade har god insikt i vad det är de inte skall bedöma men uttrycker ändå en oro för andra lärare och den otydlighet som finns.

Vi satt i går och pratade om detta och när det kommer till det sociala är det svårt, det finns inga direkta uttalade mål. När det handlar om matte eller andra ämnen kan man bocka av att eleven nått målen men det sociala vad finns det där? Kan man nå de sociala målen? Det står ingenstans att man ska vara en schysst kompis, men det är ju något man strävar mot (Anna 2009-05-14).

Lärare är klara över att de måste välja sina ord väl så att omdömena inte blir nedtryckande, att det är känsligt hur man uttrycker sig. Det är lätt hänt att elevens egenskaper blir värderade om man inte tänker igenom ordentligt vad man ska skriva. Det bör skrivas på ett neutralt och icke värderande sätt. På en av de intervjuades skola håller de på att utforma gemensamma formuleringar som exempel på hur man kan uttrycka sig och vad dessa egentligen betyder för att slippa missförstånd och att lärarna blir för personliga.

Vi arbetar nu gemensamt på skolan för att utforma mål i social utveckling. Anledningen till detta är att många lärare har uttryckt att de inte vet vilka mål de ska utgå ifrån när de bedömde social utveckling (Jessica 2009-05-14).

Intervjupersonerna visste vilka avsnitt i läroplanen de skulle utgå ifrån men när det väl kom till bedömningen var det svårt att sätta fingret på vad det var som skulle bedömas. Att lärare bedömer olika och använder olika språk i de individuella utvecklingsplanerna oroad respondenterna. Det är inte bra för lärares trovärdighet uttryckte en av respondenterna.

4.2 Sociala färdigheter

I detta avsnitt presenteras hur intervjupersonerna ser på social kompetens som den mest värdefulla sociala färdighet hos eleverna och hur denna färdighet skrivs med i de individuella utvecklingsplanerna.

4.2.1 Sociala relationer

Respondenterna pratar om social kompetens likt den färdighet social utveckling strävar emot. Vid frågan om vad en social kompetent elev kännetecknas av blir svaren väldigt lika svaren på frågan vad social utveckling är en strävan emot.

En socialt kompetent elev utmärker sig genom att kunna ta ansvar för sig själv och sin inläring samt ta hänsyn till sin omgivning, det som skolan strävar mot i den sociala utvecklingen (Maria 2009-05-08).

Social kompetens handlar enligt respondenterna om kamratrelationer och förmågan att fungera tillsammans med andra, det är det som är den sociala utvecklingen menar de.

En socialt kompetent elev kan ge och ta, är en schysst kompis (Anna 2009-05-14).

Gör en kompis fel kan elever säga det på många olika sätt, de kan skratta, pika, rätta eller så de kan stötta och hjälpa den andra. Att kunna stötta och hjälpa en kompis utan att fröken säger till, det är den mognad man eftersträvar. Vissa har den förmågan från början och andra hittar aldrig den mognaden, det är något eleverna har med sig hemifrån (Anna 2009-05-14).

Att kunna fungera i en grupp eller i ett sammanhang och att kunna acceptera att alla är olika, inte stöpta i samma form är social kompetens (Jessica 2009-05-14).

Sociala kompetensen handlar främst om att ta ansvar och respektera varandra men även om att ta ansvar för skolmiljön menar respondenterna. Social kompetens handlar inte om kunskap utan om förmågan att ta hand om och värna om sina sociala relationer.

4.2.2 Att värdesätta egenskaper

Respondenterna uttrycker sin försiktighet i att bedöma denna sorts social färdighet, dels för att det är lätt att glida in på egenskaper och dels för att de individuella utvecklingsplanerna är offentliga och därför inte bör innehålla för mycket information. De menar att elevernas egenskaper och sociala kompetens inte går att i frånsä när man bedömer social utveckling men eftersom det är så komplicerat att skriftligt bedöma detta väljer respondenterna bort att skriva med detta i de individuella utvecklingsplanerna om de inte går att förankra dessa i något av de mål som social utveckling enligt skolverket ska sträva mot.

Social kompetens är inget jag bedömer, framför allt nu när de individuella utvecklingsplanerna är digitala, då passar jag mig extra noga vad jag skriver (Jessica 2009-05-14).

En av respondenterna menar att denna alltid vetat att elevplanerna varit offentliga handlingar men att sedan de blivit digitala och därmed lättillgängliga finns en större varsamhet för vad som skrivs. Flera av respondenterna menar att de kommenterar hur det fungerar socialt i de individuella elevplanerna men att de passar sig för att värdera elevens egenskaper.

Respondenterna menar att de värdesätter egenskaper, som om en elev är schysst mot sina klasskamrater men att detta inte är någonting som går att skriva i en skriftlig dokumentation. Omdömet blir då istället att eleven fungerar socialt och tar ett stort ansvar för att alla trivs i skolans miljö. De uttrycker också att skolor och lärare bara kan bli bättre på att bedöma social utveckling då det i dag finns många oklarheter och brister med denna bedömning.

4.2.3 Uttrycker sig med största försiktighet

Vad respondenterna uttrycker i de individuella utvecklingsplanerna varierar beroende på vad det är som ska utvecklas. De understryker alla att de i detta omdöme uttrycker sig med största försiktighet, att de är noga med att det inte skriver något värderande om eleven egenskaper eller annat som inte är relevant för kunskapsutvecklingen.

Om det inte finns något som eleven behöver utveckla speciellt skriver jag att eleven utvecklas på ett positivt sätt, antecknar det positiva i utvecklingen som kan vara t ex att eleven tar ansvar, hänsyn och respekt för andras behov och känslor (Maria 2009-05-08).

Andra exempel på hur respondenterna kan uttryckas den sociala utvecklingen:

Eleven behöver arbeta med sina sociala relationer samt att arbeta mer för att respektera den gemensamma miljön som finns i skolan (Göran 2009-05-12).

Eleven behöver öva på det sociala i leken, att inordna sig i leken och kan anpassa sig ge efter kamraterna, hitta samspelet (Anna 2009-05-14).

Med dessa exempel visas vilken sparsamhet lärarna uttrycker sig med i de individuella utvecklingsplanerna. Detta är inte utdrag från några elevplaner utan citat ifrån lärare när de talat om hur de gör och vad de skriver i de individuella utvecklingsplanerna.

5. Diskussion

I detta avsnitt kommer jag att diskutera det resultat som jag utifrån min empiriska undersökning nått fram till. Jag kommer genom analys av de empiriska material tillsammans med den litteratur som jag tidigare presenterat sträva efter att besvara mina frågeställningar. Jag kommer börja med att reflektera över undersökningens trovärdighet och påminna läsaren om vilka undersökningens frågeställningar är. Därefter följs resultatet för den empiriska undersökningen med koppling till den relevanta litteratur för undersökningen som jag tidigare presenterat. Jag kommer sedan att delge läsaren mina egna tankar om hur jag ser på problemet kring skriftlig dokumentation av social utveckling. Ytterligare områden som kommer att lyftas fram i detta avsnitt är hur resultatet påverkar skolan, eleverna och läraryrket samt förslag till fortsatt forskning.

5.1 Reflektion och trovärdighet

Syftet med denna undersökning har varit att studera hur den sociala utvecklingen hos elever bedöms skriftligt i de individuella utvecklingsplanerna. Min avsikt har varit att undersöka hur lärare talar om vilka mål de utgår ifrån när de bedömer social utveckling. Jag undersökte genom de kvalitativa samtalsintervjuerna om det är dessa strävandemål som räknas när lärarna dokumenterar den sociala utvecklingen eller om det finns andra sociala färdigheter som är önskvärda och dokumenteras. De frågeställningar som jag genomgående har utgått ifrån i denna undersökning är:

- Vilka mål utgår lärarna ifrån när de bedömer social utveckling?
- Vilka sociala beteende är det som är önskvärda hos eleverna och dokumenteras i de individuella utvecklingsplanerna?

För att kunna besvara mina frågeställningar på effektivaste sätt gjordes ett strategiskt och målinriktat urval av respondenter vars erfarenheter och kunskaper skulle kunna bidra till att klarlägga problemområdet. Resultaten visar att det för denna undersökning var ett användbart urval.

Den litteratur jag valde som teoretisk ram strävar efter att klargöra för läsarna vad de individuella utvecklingsplanerna är styrda av och vad den tidigare forskningen visar på området. Den empiriska undersökning som gjorts har sina begränsningar när det gäller generalisering av materialet. I denna kvalitativa undersökning går det inte att dra några generaliserbara slutsatser utan resultatet av undersökningen kommer att användas för att ge förklaringar, tolkningar och beskrivningar av fenomenet. Läsare ska också ha i åtanke att undersökningen bygger på hur lärarna berättat hur det gör när de skriftligt dokumenterar individuella utvecklingsplaner och därför är det ingen garanti för att det är så det faktiskt går till. Respondenten kan ha en uppfattning om saker som inte stämmer överrens med verkligheten, kan minnas fel eller vill försköna den sanning som finns.

5.2 Sammanfattning av resultatet

På frågan vilka mål lärarna utgår ifrån när de bedömer social utveckling talar de om att eleverna ska kunna ta ansvar och fungera tillsammans med andra i samhället. Eleverna ska kunna samarbeta, ta hänsyn till, visa omsorg för och respektera andra människor. De ska även kunna ta ansvar för sitt eget lärande. Dessa färdigheter är också de strävandemål som lärarna i undersökningen menar att de utgår ifrån när de skriftligt bedömer social utveckling. Dessa mål menar de att de finner i läroplanen, i bl.a. avsnittet *normer och värden* samt i skolans värdegrund.

Läroplanen hänvisar bedömning av utveckling i övrigt till Lpo 94, avsnitten 2.1 *normer och värden*, 2.3 *elevernas ansvar och inflytande* samt 2.7 *bedömning och betyg* samt kursplanerna i de olika ämnena. Social utveckling hamnar under bedömningen utveckling i övrigt och det är därför dessa avsnitt är högst aktuella. I avsnitten 2.1, 2.3 och 2.7 strävar målen mot att eleven ska ha etiskt ställningstagande, visa respekt för andra, ta avstånd från förtryck och kränkningar, ha respekt och omsorg för närmiljö som miljö, ta ansvar för sina studier och miljö samt att utöva inflytande och demokrati i skolan. I kursplanerna är målen lite svårare att utläsa då dessa mål finns tillsammans med de andra målen som berör kursens ämne (Utbildningsdepartementet, 1994).

Dessa färdigheter som lärarna uttrycker att de stävar mot vill intervjupersonerna likt författaren Ogden (2003) kalla social kompetens. En social kompetent elev menar respondenterna har det som social utveckling strävar mot.

En socialt kompetent elev utmärker sig genom att kunna ta ansvar för sig själv och sin inläring samt ta hänsyn till sin omgivning, det som skolan strävar mot i den sociala utvecklingen (Maria 2009-05-08).

Ogden (2003) menar att de sociala utvecklingsprocesserna integrerar individens sociala och kognitiva färdigheter för att nå sociala mål. Eleverna når med andra ord social kompetens genom en kunskapsmässig utvecklingsprocess, den som vi kallar den sociala utvecklingen.

På undersökningens andra fråga vilka färdigheter det är som är önskvärda och bedöms menar de att det finns andra färdigheter, som lätt kan blandas ihop med egenskaper, som är önskvärda hos eleverna. Lärarna i undersökningen uttrycker att dessa egenskaper är att de är schyssta mot varandra, hjälpsamma och stöttande, kan ge och ta, visar mognad och värnar om varandra och sina sociala relationer. Respondenterna medger att de värdesätter dessa egenskaper men att dessa egenskaper måste kunna översättas till uppnåendemål som inte är värderande av elevens egenskaper för att de ska bli dokumenterade. Kan dessa egenskaper inte kopplas till färdigheter som inte är värderade och finns bland strävandemålen i läroplanen och kursplanerna är dessa egenskaper heller inte relevanta att dokumentera även om de är uppskattade av kamrater och lärare.

Respondenterna uttryckte att de är noggranna med vad de skriver i de individuella utvecklingsplanerna, både för sin egen skull och för eleverna. De är varse om att elevplanerna är offentliga handlingar och att egenskaper inte får värderas. Respondenterna är därför noggranna med att inte göra detta även om vissa egenskaper är värdefulla och önskade.

I kompendiet *Allmänna råd och kommentarer* om individuella utvecklingsplaner som kommer ifrån skolverket skrivs det:

De skriftliga omdömena ska varken innehålla beskrivningar eller värderingar av elevens personliga egenskaper (Allmänna råd och kommentarer, skolverket, 2008 s.16).

Intervjupersonerna uttrycker oro för att alla lärare inte är lika uppmärksamma och pålästa om hur denna dokumentation ska gå till. Det menar att det finns en okunskap om hur man ska bedöma social utveckling, vilka mål eleven ska bli bedömd utifrån och hur man ska uttrycka sig skriftligt. Respondenterna själva medger att de tycker detta är svårt och skulle vilja ha gemensamma utgångspunkter och mål som den sociala bedömningen kan utgå ifrån. De menar att målen inte är tillräckligt konkreta och därför ser bedömningen väldigt olika ut beroende på vem det är som bedömer.

Tidigare forskning pekar på att denna oro inte är ogrundad, Andreasson (2008) uttrycker i sin avhandling att det är lätt att checklistor i elevplanerna glider in på egenskaper som varken är situationsanpassade eller relevanta. Exempel på egenskaper som enligt Andreasson är vanligt förekommande i elevplaner är duktig, trevlig, positiv, omtänksam, flitig, dåligt självförtroende, bristande motivation, störande beteende, koncentrationssvårigheter, ovillig, etc.

På en av respondenternas skola har de uppdagat problemet med att lärare tycker det är svårt att veta hur de ska uttrycka sig, därför har de påbörjat ett arbete med att skapa en ”ordbank” med uttryck som är lämpliga att använda när man bedömer social utveckling. Orden eller fraserna ska vara till hjälp för lärare att veta hur det är lämpligt att uttrycka sig och vad som egentligen menas med dessa uttryck. Denna ordbank ska också vara till hjälp för att skapa en enhetlig bedömning på skolan.

Utifrån sitt särskilda ansvar bör rektorn ge skolans lärare förutsättningar att skapa ett gemensamt förhållningsätt till arbetet med den individuella utvecklingsplanen (Allmänna råd och kommentarer, skolverket, 2008 s.10).

Resultatet av min undersökning och svaret på mina frågställningar kan kort sammanfattas med att de sociala färdigheter som lärarna i min undersökning efterfrågar och bedömer social utveckling utifrån styrks av läroplanen och kursplanerna. Lärarna i undersökningen värdesätter egenskaper hos eleverna som till exempel vara en schysst kamrat, hjälpsam och stöttande men dessa egenskaper är inget de dokumenterar om de inte går att omvandla egenskaperna till icke värderande färdigheter som är de mål som utveckling i övrigt enligt skolverket ska sträva mot. Lärarna är mycket försiktiga med vad de dokumenterar och är väl medvetna om att egenskaper inte får värderas i omdömet. De medger att de tycker att det är svårt att veta hur de ska formulera sig korrekt i de individuella utvecklingsplanerna samt att strävandemålen är svåra att utläsa. Lärarna i intervjun önskar att det fanns tydligare uppsatta mål att hänga upp sin bedömning på.

5.3 Egna tankar

När intervjupersonerna talar om vilka mål som de utgår ifrån när de bedömer social utveckling kommer svaret först självklart, de menar att de utgår ifrån skolans värdegrund och avsnittet i läroplanen som handlar om normer och värden. Efter ett djupare samtal om vilka mål de menar att dessa färdigheter strävar mot framgår det allt tydligare att det för respondenterna inte är så självklart vilka dessa konkreta mål är. De framgår ganska tydligt att de vet vad bedömning av den sociala utvecklingen skall innehålla och framför allt vad de inte

bör innehålla men när de blir ombedda att konkret tala om vilka mål är har de svarare att identifiera dessa.

Om rektorn beslutar att skriftliga omdömen om elevens sociala utveckling ska ges måste det tydligt framgå utifrån vilka mål elevens utveckling bedöms /.../ (Allmänna råd och kommentarer, skolverket 2008 s.16)

Skolverket hänvisar vägledning av bedömningen i utveckling i övrigt till Lpo 94, avsnitten 2.1 *normer och värden*, 2.3 *elevernas ansvar och inflytande*, 2.7 *bedömning och betyg* samt kursplanerna i de olika ämnena (skolverket 2008). Dessa hänvisningar påvisar att lärare måste äga god kunskap om både läroplanen och de kursplaner som finns. I läroplanens avsnitt 2.1, 2.3 och 2.7 finns det tydliga strävande mål att utgå ifrån. I kursplanerna finns det också strävandemål, främst för kursen men bland dessa ämnesinriktade mål finns även sociala mål att sträva mot. Dessa mål är inte lika tydliga. Att strävandemålen i social utveckling finns bland ämnens kursmål innebär att en lärare måste ha god kunskap om alla kursplanernas strävandemål trots att de kanske inte undervisar i ämnet. Detta för att läraren ska ha en möjlighet att kunna göra en rättvis bedömning av eleven.

Respondenterna uttryckte både en oro för och en osäkerhet i att skriftligt bedöma social utveckling samtidigt som de betonar vikten av denna bedömning. De intervjuade lärarna påpekar att de är extremt noggranna med vad de skriver i de individuella utvecklingsplanerna och att de hellre skriver mindre än mer. De menar att de hellre utvecklar vad de menar muntligt än att dokumentera det skriftligt. Problemet ligger inte bara i vilka mål de konkret ska utgå ifrån i denna bedömning utan även i hur de ska formulera sig för att göra denna bedömning korrekt utan att värdera elevens egenskaper eller uttrycka sig plump.

I skolverkets kompendium *Att skriva skriftliga omdömen* ges ett exempel på hur ett skriftligt omdöme i utveckling i övrigt/social utveckling skulle kunna se ut. Jag vill med skolverkets exempel visa hur viktigt det är att lärare har bra kunskaper om läroplanen, kan uttrycka sig skickligt samt äger kompetens att skilja på elevens förmågor och egenskaper.

Fredrik arbetar helst ensam. I grupp intar han en passiv roll. Fredrik tar gärna egna initiativ som ibland för arbetet framåt och ibland inte. Han är iderik men har svårt att slutföra arbeten då nya infall gör att arbetena tar en ny riktning. Han är uthållig men har svårt att följa instruktioner utan vill gärna att den egna kreativiteten ska få styra. Fredrik behöver träna på att skapa en arbetsplan och sedan hålla sig till den. Han har en väl utvecklad kreativitet, men denna behöver ibland "tyglas" så att målet med arbetet hålls i fokus för att dessa ska kunna slutföras (Att skriva skriftliga omdömen, skolverket, 2009 s.7).

Som förklaring till detta exempel ger skolverket en beskrivning av vilka mål de har utgått ifrån. Bedömningen är gjord efter de mål som finns i kursplanerna samt Lpo 94. Läraren skriver underförstått att Fredrik har svårt för att samarbeta, läraren utgår ifrån Lpo 94 *Lära sig att utforska, lära sig att arbeta både självständigt och med andra* (Att skriva skriftliga omdömen, Skolverket, 2009). Samarbete finns även som strävandemål i svenska, idrott och hälsa samt hem- och konsumentkunskap. Läraren skriver att Fredrik är iderik, *kreativitet* finns som strävandemål i t ex bild och svenska. Fredrik har svårt att slutföra arbeten, *att ta ansvar för sitt arbete* är ett strävandemål i läroplanen, *elevernas ansvar och inflytande* (Lpo 94). Att kunna *planera* finns som strävandemål i t ex engelska, musik och slöjd (Att skriva skriftliga omdömen, Skolverket, 2009).

Detta exempel visar hur invecklad och komplicerad denna bedömning är. Det står inte konkret någonstans vilka mål läraren har utgått ifrån. Det står heller inte vad det är Fredrik behöver

utveckla förutom att Fredrik behöver träna på att skapa en arbetsplan, texten kan uppfattas som kodad. En person som inte har god kunskap om målen i social utveckling, t ex. en förälder, skulle inte förstå vilka mål denna lärare utgått ifrån i denna bedömning. Ändå skriver skolverket i sin rekommendation att det måste framgå vilka mål läraren har utgått ifrån. Enligt skolverkets anvisning om hur ett utvecklingssamtal ska gå till står det att eleven och vårdnadshavaren ska få tydlig information om hur eleven ligger till kunskapsmässigt i förhållande till målen (Skolverket 2008). Är denna summativa bedömning inte relevant för omdömet i social utveckling?

Dessa två problem som lärarna i intervjuerna uttrycker, att lärare inte är säkra på strävandemålen och att de har svårt att veta hur de ska formulera sig, anser jag är starkt kopplade till varandra. Om strävandemålen var tydligare hade utformningen av formuleringen kommit naturligare. Med tanke på att denna skriftliga dokumentation fortfarande kan betraktas som ny för lärare finns det förhoppning om att omdömet *utveckling i övrigt* utvecklas i en positiv riktning och att skolverket kommer med tydligare anvisningar. Som det ser ut i dag upplevs denna bedömning som svår och komplicerad.

5.4 Betydelse för läraryrket

Resultatet som denna undersökning visar, och den relevans det har för den framtida dokumentationen av skriftligt omdöme i social utveckling, handlar främst om lärarnas osäkerhet inför strävandemålen samt formuleringen i de individuella utvecklingsplanerna. Att lärare visar en osäkerhet inför detta kan vara betydande för både lärare och elever. Om lärare inte uttrycker sig korrekt när de skriftligt bedömer social utveckling kan detta få konsekvenser för både eleverna och lärare. En förhoppning som uttrycktes bland de intervjuade lärarna var att få mer konkreta mål att utgå ifrån när de bedömer social utveckling. Om det skulle komma konkretare mål eller konkretare rekommendationer från skolverket skulle detta möjligen också kunna lösa problematiken kring formuleringen. Resultatet visar att det behövs mer kunskap inom detta område, dessa frågor behandlas idag inom lärarutbildningen. Även om lärarutbildningen ger utbildning kring hur individuella utvecklingsplaner bör utformas anser jag att det är förhållandevis lite i förhållande till hur stor del av läraryrket detta är och framför allt hur viktig denna bedömning är.

5.5 Förslag till fortsatt forskning

Att skriftligt bedöma social utveckling är fortfarande relativt nytt, efter att ha gjort denna undersökning anser jag att det behövs mer forskning och kunskap kring hur detta omdöme bör utformas och vilken relevans det har för elevernas utveckling. Förslag till fortsatt forskning:

- Hur reagerar elevernas på vad som skrivs om deras sociala utveckling?
- Kan man se någon märkbar skillnad på elevers sociala utveckling beroende på om de har blivit skriftligt bedömda eller inte?

Referenser

- Andreasson, I. (2007). *Elevplanen som text- om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Dahlkwist, M. (2002). *Social kompetens- en utvecklingsguide*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Elfström, I. (2005). *Varför individuella utvecklingsplaner? En studie om ett nytt utvärderingsverktyd i förskolan*. Stockholm: Lärarhögskolan Stockholm, Institutionen för individ, omvärld och lärande.
- Esaiasson, P. Gilljam, M. Oskarsson, H. & Wängnerud, J.(2007). *Metodpraktikan*. Vällingby: Nordstedts Juridik AB.
- Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik*. Lund: studentlitteratur.
- Ogden, T. (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan -kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. Stockholm: Liber ab.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (2006). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningsätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2009). *Allmänna råd och kommentarer, Den individuella utvecklingsplanen med skriftliga omdömen*.
- Skolverket. (2009). *Att skriva skriftliga omdömen*.
- Skolverket. (2009). *Utvecklingssamtal, hur går det för ditt barn i skolan?*
- Skolverket. (2009). *Vad styr IUP?*
- Trost, J. (2007). *Kvalitativa Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (2008). *En individuell utvecklingsplan med skriftliga omdömen*.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolformerna, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*.
- Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan – Lpfö 98*.
- Utbildningsdepartementet. (1994). *Svensk författningssamling, Grundskoleförordningen*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Utbildningsdepartementet. (1985). *Svensk författningssamling, Skollagen*. Stockholm: Sveriges Riksdag.

Internet

Kursplanen i bild. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3869&extraId=2087>

Kursplanen i engelska. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3870&extraId=2087>

Kursplanen i hem och konsumentkunskap.(2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3871&extraId=2087>

Kursplanen i idrott och hälsa. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>

Kursplanen i matematik. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3873&extraId=2087>

Kursplanen för de samhällsorienterade ämnen. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3882&extraId=2087>

Kursplanen i slöjd. (2000). Hämtat 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3888&extraId=2087>

Kursplanen i svenska. (2002). Hämtat den 24 april 2009, från
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087>

Nationalencyklopedin. (2009). Hämtat 22 april 2009, från
<http://www.ne.se/social-kompetens>

Skolverket, förordningar. (2009). Hämtat 26 april, från
<http://www.skolverket.se/sb/d/155/a/1032>

Utbildningsdepartementet. (1994). Hämtat 22 april, från
<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194>

Bilaga 1

Intervjuunderlag

Etik och information

- Denna intervjus övergripande syfte att ta reda på hur lärare tänker och resonerar kring den skriftliga bedömningen i social utveckling.
- Intervjumaterialet kommer att användas som underlag för en undersökning som handlar om hur lärare bedömer social utveckling.
- Du är anonym.
- Du har rätt att avbryta intervjun när du vill och du kan välja att inte svara på frågor.

Vem är respondenten

- Vilken årskurs jobbar du i just nu?
- Hur länge har du arbetat som lärare?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?
- Hur länge har du dokumenterar social utveckling i de individuella utvecklingsplanerna?
- Vilken utbildning har du?
- Vilka ämnen undervisar du i?

Social utveckling

- Vad är social utveckling en strävan emot?
- Varför är det viktigt att bedöma social utveckling?
- Vilka utgångspunkter/mål har du när du bedömer social utveckling?
- Vilka mer exakt är dessa mål?
- Finns det några andra aspekter som du lägger in?
- Finns det några problem med att bedöma social utveckling?

Sociala färdigheter

- Vad tycker du utmärker en socialt kompetent elev? Är social kompetens något som skrivs med i den individuella utvecklingsplanen?
- När du dokumenterar den sociala utvecklingen i en individuell utvecklingsplan, vad beskriver du då, vad är det som behöver utvecklas/eller är bra?
- Kan du ge ett exempel på vad det kan stå?
- Dokumenteras någonting om elevens beteenden eller relationer till andra i det skriftliga omdömet?
- Vilka?